

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ¹

Ι. ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

1. Έναρξη του φυσικού προσώπου

Α. Το φυσικό πρόσωπο αρχίζει να υπάρχει μόλις γεννηθεί ζωντανό.

Η γέννηση του προσώπου, εφόσον βέβαια αυτό γεννηθεί ζωντανό, αποτελεί το αφετήριο γεγονός της προσωπικότητάς του.

Μόλις ολοκληρωθεί η έξοδος του παιδιού από το μητρικό σώμα, το παιδί αποκτά ικανότητα δικαίου (ή δικαιοκτητική ικανότητα), έστω και αν αναπνεύσει μία μόνο στιγμή και ανεξάρτητα αν γεννήθηκε βιώσιμο ή όχι.

Β. Σύμφωνα, όμως, με διάταξη του νόμου (άρθρο 36 ΑΚ) και το παιδί που δεν έχει ακόμη γεννηθεί, αλλά κυοφορείται από τη μητέρα του, είναι δηλαδή κυοφορούμενο, αν γεννηθεί ζωντανό, θεωρείται ως προς τα δικαιώματα που του επάγονται, σαν να ήταν γεννημένο από τη στιγμή της σύλληψής του². Η πρακτική σημασία αυτής της διάταξης φαίνεται κυρίως στις κληρονομικές σχέσεις³.

Παράδειγμα: Ο Α, έγγαμος χωρίς παιδιά, πέθανε ξαφνικά από ανακοπή καρδιάς. Κληρονόμοι του, σύμφωνα με τον νόμο (άρθρα 1814 και 1820 ΑΚ), είναι η σύζυγός του κατά το 1/2 και κατά το άλλο 1/2 οι γονείς και τα αδέρφια του. Σε περίπτωση όμως που ο Α δεν έχει μεν παιδιά, η σύζυγός του όμως είναι έγκυος κατά τον χρόνο του θανάτου του, για να μοιραστεί η κληρονομιά του Α πρέπει να

1. Βλ. σχετ. Κ. Φουντεδάκη, Φυσικό πρόσωπο και προσωπικότητα στον Αστικό Κώδικα, 2012.

2. Σε περίπτωση γέννησης νεκρού παιδιού δεν εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 36 ΑΚ.

3. Το άρθρο 36 ΑΚ εφαρμόζεται και σχετικά με άλλα δικαιώματα (δηλ. όχι μόνο κληρονομικά), π.χ. αξίωση αποζημίωσης για βλάβες που προκλήθηκαν στο κυοφορούμενο παιδί κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης. Σχετ. βλ. Α. Γαζή, Γενικαί Αρχαί του Αστικού Δικαίου, τ. Β 1, 1973, σ. 6· Ν. Παπαντωνίου, Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, 3^η έκδ., 1983, σ. 98· Κ. Σημαντήρα, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 4^η έκδ., 1988, σ. 259· Ι. Σπυριδάκη, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, τ. Α, 2007, σ. 286· Π. Λαδά, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, τ. Ι, 2007, σ. 352· Δ. Παπαστερίου, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2^η έκδ., 2009, σ. 371· Απ. Γεωργιάδη, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 4^η έκδ., 2012, σ. 136 επ.· Θ. Παπαχρίστου-Γ. Λαδογιάννη, στον ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, Γενικές Αρχές, τ. ΙΑ, 2^η έκδ., 2016, άρθρ. 36, αρ. 16 επ.

προηγηθεί ο τοκετός. Αν μεν το παιδί γεννηθεί νεκρό, τότε την περιουσία του Α κληρονομούν κατά το 1/2 η σύζυγός του και κατά το άλλο 1/2 οι γονείς και τα αδέρφια του. Αν όμως το παιδί γεννηθεί ζωντανό, θεωρείται ότι υπήρχε κατά τον χρόνο του θανάτου του πατέρα του και, κατά συνέπεια, έχει πάνω στην περιουσία του πατέρα του το ίδιο κληρονομικό δικαίωμα που θα είχε, αν υπήρχε ήδη στη ζωή κατά τον χρόνο θανάτου του πατέρα του. Κατά συνέπεια, η περιουσία του Α θα κληρονομηθεί από τη σύζυγό του κατά το 1/4 και από το παιδί του κατά τα 3/4 (άρθρα 1813 και 1820 ΑΚ). Οι γονείς και τα αδέρφια του (του Α) θα αποκλειστούν από την κληρονομιά του Α. Ακόμη και στην περίπτωση που το παιδί γεννηθεί ζωντανό και πεθάνει μετά από λίγο, εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 36 ΑΚ, οπότε θα συμβεί το εξής: Αρχικά η σύζυγός του Α θα κληρονομήσει το 1/4 της περιουσίας του και το παιδί του τα 3/4. Μετά τον θάνατο όμως του παιδιού το μερίδιό του (δηλ. τα 3/4) θα τα αποκτήσει η μητέρα του και θα αποκλειστούν άλλοι συγγενείς (άρθρο 1814 ΑΚ).

Ο νομοθέτης, με τη θέσπιση της διάταξης του άρθρου 36 ΑΚ, προνόησε ώστε η περιουσία ενός ανθρώπου να περιέρχεται μετά τον θάνατό του σε μέλη της δικής του οικογένειας και όχι σε άλλους συγγενείς του, στην περίπτωση που το, κατά τον χρόνο του θανάτου του, κυοφορούμενο τέκνο του γεννηθεί ζωντανό.

Αν δεν υπήρχε η διάταξη του άρθρου 36 ΑΚ, το παιδί που θα γεννιόταν έστω και λίγα δευτερόλεπτα μετά τον θάνατο του πατέρα του, δεν θα είχε νένα κληρονομικό δικαίωμα πάνω στην περιουσία του πατέρα του.

2. Τέλος του φυσικού προσώπου

Το τέλος του φυσικού προσώπου επέρχεται με τον θάνατο του (άρθρο 36 ΑΚ). Ακριβής καθορισμός του χρονικού σημείου του θανάτου γίνεται από ιατρική επιστήμη.

3. Απόδειξη της αρχής και του τέλους του φυσικού προσώπου

Α. Γενικά

Όποιος ισχυρίζεται, για να ασκήσει ένα δικαίωμα, ότι ένα πρόσωπο πέθανε ή ότι ζούσε μία ορισμένη χρονική περίοδο ή ότι επέζησε από κάποιον άλλον, οφείλει να το αποδείξει (άρθρο 37 ΑΚ).

Ο απλούστερος τρόπος απόδειξης της γέννησης και του θανάτου προσώπου είναι η σχετική ληξιαρχική πράξη, που η σύνταξή της στηρίζεται κατά κανόνα, σε ιατρική βεβαίωση⁴.

4. Βλ. σχετ. άρθρ. 325 1 ν. 344/1976 «Περί ληξιαρχικών πράξεων», όπως τροποποιήθηκε.

Παράδειγμα: Ο Α εμφανίζεται στον Β, μισθωτή διαμερίσματος του πατέρα του, και του ζητά να καταβάλλει πλέον σε αυτόν τα μισθώματα (ενοίκια), γιατί ο πατέρας του πέθανε και εκείνος (ο Α) τον κληρονόμησε. Ο Α, που, για να ασκήσει ένα δικαίωμα (το δικαίωμα είσπραξης των μισθωμάτων), ισχυρίζεται ότι ο πατέρας του πέθανε, πρέπει να το αποδείξει.

Β. Τεκμήρια

α. Τεκμήριο θανάτου

Αν ο θάνατος ενός προσώπου, του οποίου το πτώμα δεν βρέθηκε, είναι βέβαιος, συνέβη όμως κάτω από τέτοιες συνθήκες που δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν μαρτυρίες προσώπων (π.χ. αεροπορικό δυστύχημα), θεωρείται (ο θάνατος του προσώπου αυτού) ότι έχει αποδειχτεί (άρθρο 39 ΑΚ).

Σε αυτήν την περίπτωση καθιερώνεται τεκμήριο θανάτου και επιτρέπεται η σύνταξη ληξιαρχικής πράξης θανάτου, σύμφωνα με έκθεση της αρχής⁵.

Στην περίπτωση που ο θάνατος ενός προσώπου δεν είναι βέβαιος, είναι όμως πολύ πιθανός, κινείται η διαδικασία κήρυξής του σε αφάνεια⁶.

β. Τεκμήριο συναποβίωσης

Αν περισσότεροι άνθρωποι έχουν πεθάνει και δεν είναι δυνατόν να αποδειχτεί ότι ο ένας επέζησε από κάποιον άλλον, τεκμαίρεται ότι όλοι πέθαναν ταυτόχρονα (άρθρο 38 ΑΚ), δηλαδή καθιερώνεται τεκμήριο συναποβίωσης.

Το τεκμήριο συναποβίωσης είναι *μαχητό*, δηλαδή μπορεί να το ανατρέψει εκείνος του οποίου θίγονται τα συμφέροντα από την εφαρμογή του. Τότε μόνο, όμως, μπορεί να ανατρέψει το τεκμήριο ο θιγόμενος, όταν αποδείξει ότι κάποιος από τους θανόντες πέθανε νωρίτερα ή αργότερα από τους άλλους.

Παράδειγμα: Οι σύζυγοι Α και Β, που δεν είχαν παιδιά, ενώ ταξίδευαν με πλοίο, πνίγηκαν σε ναυάγιο. Στενότεροι συγγενείς του μεν Α είναι ο αδελφός του Κ, της δε Β οι γονείς της.

Σύμφωνα με το τεκμήριο συναποβίωσης, εφόσον οι Α και Β πέθαναν ταυτό-

θηκε με το άρθρ. 26 § 9 ν. 2130/1993. Σε περίπτωση που το πρόσωπο πέθανε κάτω από τέτοιες συνθήκες που δεν είναι δυνατή η χορήγηση ιατρικής βεβαίωσης, όπως π.χ. αν κάποιος σκοτώθηκε σε μάχη, ο θάνατος βεβαιώνεται με μαρτυρίες προσώπων που είδαν το πτώμα του. Με βάση αυτές τις μαρτυρίες συντάσσεται η σχετική ληξιαρχική πράξη θανάτου (βλ. άρθρ. 38 § 1 ν. 344/1976).

5. Βλ. άρθρο 38 § 3 του ν. 344/1976 «Περί ληξιαρχικών πράξεων».

6. Βλ. σχετ. παρακάτω, Γεν. Αρχές, Μέρος Πρώτο, Κεφ. Β', Ι, 4.

χρονα, καθένα θα τον κληρονομήσουν οι πιο στενοί του συγγενείς. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με το άρθρο 1814 ΑΚ, ο Κ θα κληρονομήσει τον Α, οι δε γονείς της Β την κόρη τους Β.

Αν όμως ο Κ, θέλοντας να κληρονομήσει και μέρος της περιουσίας της Β, ισχυρίζεται ότι ο Α πέθανε μετά τη Β και, κατά συνέπεια, πρόλαβε ο Α να την κληρονομήσει κατά το 1/2 (που είναι, σύμφωνα με το άρθρο 1820 ΑΚ, το κληρονομικό μερίδιο του συζύγου, όταν δεν υπάρχουν παιδιά), πρέπει να το αποδείξει.

Στην περίπτωση που θα μπορέσει πράγματι ο Κ να αποδείξει (π.χ. με μάρτυρες) πως η Β πέθανε πριν από τον Α, τότε ανατρέπεται το τεκμήριο συναποβίωσης και έχει δικαίωμα να κληρονομήσει και το 1/2 της περιουσίας της Β, το ποσοστό δηλαδή που κληρονόμησε ο αδελφός του (Α), αφού επέζησε έστω και για λίγο από τη σύζυγο του Β. Σε αυτήν την περίπτωση μόνο το υπόλοιπο 1/2 της περιουσίας της Β θα κληρονομήσουν οι γονείς της.

4. Αφάνεια

A. Γενικά

Υπάρχουν περιπτώσεις που ο θάνατος ενός προσώπου, χωρίς να είναι βέβαιος, είναι πολύ πιθανός. Επειδή στις περιπτώσεις αυτές δημιουργείται μία αβεβαιότητα που βλάπτει τα συμφέροντα ορισμένων ατόμων, προβλέπεται από τον Αστικό Κώδικα (άρθρα 40-50 ΑΚ) διαδικασία κήρυξης του προσώπου σε αφάνεια.

B. Προϋποθέσεις κήρυξης της αφάνειας

Για να κηρυχτεί ένα πρόσωπο σε αφάνεια, πρέπει ο θάνατός του να είναι πολύ πιθανός.

Ο θάνατος ενός προσώπου είναι, σύμφωνα με τον νόμο, πολύ πιθανός όταν συντρέχει διαζευκτικά ένας από τους δύο παρακάτω λόγους:

- Να εξαφανίστηκε ενώ βρισκόταν σε κίνδυνο ζωής (π.χ. πόλεμος, ναυάγιο) και να έπερασε έκτοτε (δηλ. από τη στιγμή του κινδύνου ή αν ο κίνδυνος ήταν παρατεταμένος, π.χ. μάχη, από την τελευταία στιγμή του) τουλάχιστον ένα έτος (άρθρο 41 ΑΚ).

- Να απουσιάζει πολύ καιρό χωρίς ειδήσεις. Σε αυτήν την περίπτωση πρέπει να έχουν περάσει τουλάχιστον πέντε έτη από την αποστολή, και όχι από τη λήψη, της τελευταίας είδησης (άρθρο 41 ΑΚ).

Γ. Διαδικασία κήρυξης της αφάνειας

Οποιοσδήποτε εξαρτά δικαιώματα από τον θάνατο ενός ανθρώπου, π.χ. σύζυγος, παιδιά του, μπορεί να υποβάλει στο δικαστήριο αίτηση για κήρυξη του σε αφάνεια.

Αρμόδιο για εκδίκαση της αίτησης είναι το Μονομελές Πρωτοδικείο της τελευταίας κατοικίας ή διαμονής εκείνου που εξαφανίστηκε ή, αν δεν υπάρχει, της πρωτεύουσας του Κράτους⁷.

Η διαδικασία κήρυξης της αφάνειας ρυθμίζεται από τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα (άρθρα 42-47 ΑΚ) και του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (άρθρα 783 επ. ΚΠολΔ).

Η αφάνεια κηρύσσεται με δικαστική απόφαση.

Δ. Αποτελέσματα κήρυξης της αφάνειας

Με τη δημοσίευση στον τύπο (άρθρο 47 ΑΚ σε συνδυασμό με άρθρο 43 § 1 ΑΚ) της περίληψης της αμετάκλητης δικαστικής απόφασης⁸, με την οποία κηρύσσεται η αφάνεια, δημιουργείται τεκμήριο θανάτου του αφάντου, που ισχύει για όλους. Στο εξής δηλαδή μπορούν να ασκηθούν όλα τα δικαιώματα που εξαρτώνται από τον θάνατο του αφάντου, σαν να είχε αποδειχτεί, π.χ. ακολουθεί κληρονομική διαδοχή, λήγει η γονική μέριμνα του αφάντου.

Τα αποτελέσματα κήρυξης της αφάνειας αρχίζουν από το χρονικό σημείο που, σύμφωνα με τη δικαστική απόφαση, άρχισε η αφάνεια (άρθρο 48 § 2 ΑΚ).

Κατ' εξαίρεση, η μόνη συνέπεια του θανάτου που δεν επέρχεται με την κήρυξη της αφάνειας είναι η λύση του γάμου. Η αφάνεια αποτελεί απλώς λόγο διαζυγίου (άρθρο 1440 ΑΚ).

7. Το δικαστήριο δικάζει κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (βλ. άρθρ. 121 ΕισΝΑΚ, άρθρ. 739, άρθρ. 740 § 1, όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 2 του άρθρου έκτου του άρθρου 1 του ν. 4335/2015, και άρθρ. 783 επ. ΚΠολΔ). Εκούσια δικαιοδοσία είναι η εξουσία των πολιτικών δικαστηρίων να διατάξουν τη λήψη ρυθμιστικών μέτρων, με διαπλαστικό συνήθως χαρακτήρα, δίχως να στηρίζουν τις διαταγές τους στη δεσμευτική διάγνωση κάποιου δικαιώματος του αιτούντα (βλ. σχετ. Κ. Μπέη, Μαθήματα Πολιτικής Δικονομίας, Θεμελιακές έννοιες και οργανισμός των δικαστηρίων, 4^η έκδ., 1984, σ. 346. Γ. Ράμμου - Ν. Κλαμαρή, Εγχειρίδιο Αστικού Δικονομικού Δικαίου [Ειδικές Διαδικασίες, Ασφαλιστικά Μέτρα, Εκούσια Δικαιοδοσία], 2012, σ. 555 επ.).

8. Σύμφωνα με το άρθρο 785 § 1 ΚΠολΔ, για την κήρυξη της αφάνειας δεν αρκεί τελεσίδικη δικαστική απόφαση, δηλ. απόφαση που δεν προσβάλλεται με τα τακτικά ένδικα μέσα της ανακοπής ερημοδικίας και της έφεσης, όπως αναφέρεται στο άρθρο 47 ΑΚ, αλλά πρέπει αυτή να είναι αμετάκλητη, δηλ. να μην μπορεί να προσβληθεί με κανένα ένδικο μέσο.

Παράδειγμα: Ο Α κηρύσσεται σε αφάνεια γιατί δεν υπάρχουν ειδήσεις του από δεκαετίες. Με την κήρυξη του σε αφάνεια επέρχεται μεν κληρονομική διαδοχή, δηλαδή διανέμεται η περιουσία του στους κληρονόμους του, δεν λύεται όμως αυτόματα ο γάμος του. Η σύζυγός του, Β, επιθυμώντας να συνάψει νέο γάμο, θα κινήσει τη διαδικασία διαζυγίου λόγω αφάνειας. Τότε μόνο μπορεί να ξαναπαντρευτεί όταν εκδοθεί το διαζύγιο.

Στην περίπτωση που είχε καταρτιστεί σύμφωνο συμβίωσης με την κήρυξη ενός των συντρόφων σε αφάνεια λύεται αυτοδικαίως το σύμφωνο συμβίωσης⁹.

Το τεκμήριο θανάτου του αφάντου μπορεί να ανατραπεί με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, που να άρει την κήρυξη της αφάνειας (άρθρο 46 ΑΚ)¹⁰.

Ε. Επανεμφάνιση του αφάντου

Αν, μετά την κήρυξή του σε αφάνεια, εμφανιστεί ο άφαντος, έχει δικαίωμα, αφού τηρηθεί η σχετική διαδικασία (άρθρα 46, 49, 50 και 1883 § 1 ΑΚ), να ανακτήσει την περιουσία του από αυτούς στους οποίους έχει περιέλθει λόγω της αφάνειας¹¹.

Σχετικά με τον γάμο του αφάντου, αν μεν δεν έχει εκδοθεί διαζύγιο, εξακολουθεί να υπάρχει. Αν όμως έχει λυθεί ο γάμος του με διαζύγιο, δεν ξανασυνιστάται αυτόματα. Σε περίπτωση που οι πρώην σύζυγοι επιθυμούν να συνεχίσουν την έγγαμη συμβίωσή τους, πρέπει ο μεταξύ τους γάμος να επαναληφθεί.

9. Για την κατ' εξαίρεση απόκλιση από το τεκμήριο θανάτου που δημιουργεί η δικαστική απόφαση κήρυξης της αφάνειας έπρεπε να υπάρχει νομοθετική πρόβλεψη, όπως υπάρχει στην περίπτωση λύσης του γάμου. Βλ. σχετ. Θ. Παπαχρίστου-Ν.Κουμουτζή-Χ.Τσούκα, Το σύμφωνο συμβίωσης, 2009, σ. 28· Κ. Χριστοδούλου, Η συμβίωση μεταξύ Οικογενειακού και Ενοχικού Δικαίου, 2012, σ. 183· Κ. Φουντεδάκη, στον ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, ό.π., άρθρ. 48, αρ. 21· Ι. Σπυριδάκη, Σύμφωνο Συμβιώσεως ν. 4356/2015, 2016, σ. 123· Κ. Σαϊτάκη, Το Νέο Σύμφωνο Συμβίωσης (Μετά το ν. 4356/2015) (επιμ.: Κ. Χριστοδούλου), 2016, σ. 42· Ε. Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Οικογενειακό Δίκαιο, τ. ΙΙ, 6^η έκδ., 2016, σ. 620. Υποστηρίζεται όμως και η άποψη ότι με την κήρυξη του ενός εκ των συμβιούντων σε αφάνεια δεν λύεται αυτοδικαίως το σύμφωνο συμβίωσης, αλλά το άλλο μέρος πρέπει να προβεί σε μονομερή λύση του (βλ. Α. Βάρκα-Αδάμη, Ένας συμβατικός τύπος οικογένειας, ΕλλΔνη 2009, σ. 403).

10. Η απόφαση που αίρει την αφάνεια, όπως και η απόφαση με την οποία κηρύσσεται η αφάνεια, δημοσιεύεται στον τύπο όταν γίνει αμετάκλητη (άρθρο 47 ΑΚ σε συνδυασμό με άρθρα 43 § 1 ΑΚ και 785 § 1 ΚΠολΔ).

11. Υποστηρίζεται ότι για την εφαρμογή αυτής της ρύθμισης δεν αρκεί μόνη η επανεμφάνιση του αφάντου, αλλά απαιτείται έκδοση δικαστικής απόφασης που να αίρει την κατάσταση της αφάνειας (βλ. Απ. Γεωργιάδη, ό.π., σ. 143).

II. ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

1. Όνομα

Το όνομα, που περιλαμβάνει το κύριο όνομα και το επώνυμο (επίθετο), χρησιμεύει ως διακριτικό μέσο για τη νομική εξατομίκευση του ανθρώπου.

Ο καθορισμός του κύριου ονόματος γίνεται από τον γονέα που έχει την επιμέλεια του παιδιού. Επειδή, κατά κανόνα, την επιμέλεια του παιδιού έχουν και οι δύο γονείς μαζί, το όνομα του παιδιού τους θα το επιλέξουν και οι δύο μαζί. Το κύριο όνομα αποκτάται με ονοματοδοσία, που είναι μονομερής δικαιοπραξία που καταρτίζεται με τη σύμπραξη δημόσιας αρχής, που στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι ο ληξιαρχος¹². Σε περίπτωση διαφωνίας τη διαφορά θα τη λύσει το δικαστήριο (άρθρο 1512 ΑΚ).

Το επώνυμο αποκτάται με τους εξής τρόπους:

Α. Τα παιδιά που γεννιούνται κατά τη διάρκεια του γάμου των γονέων τους, παίρνουν το επώνυμο που οι γονείς τους έχουν προσδιορίσει με κοινή αμετάκλητη δήλωσή τους (δηλ. δήλωση που δεν μπορεί να ανακληθεί) πριν τον γάμο (άρθρο 1505 § 1 ΑΚ)¹³. Ως επώνυμο, που πρέπει να είναι κοινό για όλα τα παιδιά που θα γεννηθούν από τους ίδιους γονείς, μπορεί να οριστεί είτε το επώνυμο του ενός γονέα, είτε συνδυασμός των επωνύμων και των δύο, που όμως σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα από δύο επώνυμα (άρθρο 1505 § 2 ΑΚ).

Σε περίπτωση που οι γονείς δεν δηλώσουν το επώνυμο που επιθυμούν να έχουν τα παιδιά που θα αποκτήσουν, τα παιδιά παίρνουν το επώνυμο του πατέρα τους (άρθρο 1505 § 3 ΑΚ).

Β. Το επώνυμο των παιδιών που γεννήθηκαν κατά τη διάρκεια συμφώνου συμβίωσης των γονέων τους ή εντός τριακοσίων ημερών από τη λύση ή την ακύρωσή του, το επιλέγουν οι γονείς τους με κοινή αμετάκλητη δήλωση τους, που περιέχεται στο σύμφωνο ή σε μεταγενέστερο συμβολαιογραφικό έγγραφο, που συντάχθηκε πριν τη γέννηση του πρώτου τους παιδιού. Το επώνυμο που επιλέγεται είναι κοινό για όλα τα παιδιά που θα γεννηθούν από τους ίδιους γονείς και είναι υποχρεωτικά το επώνυμο του ενός από τους γονείς ή συνδυασμός των επωνύμων τους. Σε καμία όμως περίπτωση δεν μπορεί να περιλα-

12. Βλ. άρθρ. 22 § 1 δ' ν. 344/1976, όπως αντικαταστάθηκε με άρθρ. 4 §§ 6 και 7 ν. 4144/2013. Η δικαιοπραξία της ονοματοδοσίας δεν εξαρτάται και δεν αποτελεί στοιχείο του μυστηρίου της βάφτισης. Βλ. σχετ. *Απ. Γεωργιάδη*, ό.π., σ. 146.

13. Παιδιά γεννημένα σε γάμο τεκμαίρονται και τα παιδιά που γεννήθηκαν μέσα σε τριακόσιες ημέρες από τη λύση ή την ακύρωση του γάμου των γονέων τους (άρθρ. 1465 ΑΚ).

βάνει περισσότερα από δύο επώνυμα¹⁴.

Αν οι γονείς παραλείψουν να κάνουν τη σχετική δήλωση, το παιδί θα έχει σύνθετο επώνυμο, αποτελούμενο από το επώνυμο και των δύο γονέων του. Πρώτο τίθεται το επώνυμο με αρχικό που προηγείται στο αλφάβητο. Αν όμως το επώνυμο του ενός ή και των δύο γονέων είναι σύνθετο, το επώνυμο του τέκνου θα σχηματιστεί με το πρώτο από τα δύο επώνυμα¹⁵.

Γ. Τα παιδιά που γεννιούνται χωρίς γάμο των γονέων τους παίρνουν το επώνυμο της μητέρας τους (άρθρο 1506 § 1, εδ. α΄ ΑΚ).

Αν ένα παιδί, που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του, αναγνωριστεί από τον πατέρα του, τότε οι γονείς του ή ο ένας από αυτούς μπορούν να προσθέσουν, με δήλωση στον ληξιαρχο, το πατρικό επώνυμο στο επώνυμο του παιδιού (άρθρο 1506 § 3 ΑΚ).

Δ. Το παιδί που υιοθετείται, δηλαδή το θετό παιδί, παίρνει το επώνυμο του θετού του γονέα (άρθρο 1563 ΑΚ).

Ε. Τα έκθετα παιδιά αποκτούν επώνυμο με διοικητική πράξη. Ο ληξιαρχος, κατά τη σύνταξη της ληξιαρχικής πράξης γέννησης του παιδιού, του δίνει επώνυμο, πατρώνυμο και μητρώνυμο¹⁶.

ΣΤ. Τέλος, πρέπει να λεχθεί ότι το επώνυμο της γυναίκας δεν μεταβάλλεται με τον γάμο (άρθρο 1388 § 1 ΑΚ). Μόνο στις κοινωνικές σχέσεις ο κάθε σύζυγος μπορεί, εφόσον σε αυτό συμφωνεί και ο άλλος, να χρησιμοποιεί το επώνυμο του συζύγου του ή να το προσθέτει στο δικό του (άρθρο 1388 § 2 ΑΚ). Είναι όμως δυνατόν, κατόπιν συμφωνίας των συζύγων, ο καθένας από αυτούς μπορεί να προσθέτει στο επώνυμό του το επώνυμο του άλλου. Η προσθήκη γίνεται με κοινή δήλωση ενώπιον του ληξιαρχού και ισχύει μέχρι να ανακληθεί ενώπιον του ληξιαρχού με κοινή δήλωση των συζύγων ή με μονομερή δήλωση οποιουδήποτε των συζύγων, η οποία κοινοποιείται στον άλλο σύζυγο (άρθρο 1388 § 3 ΑΚ)¹⁷.

Το σύμφωνο συμβίωσης δεν μεταβάλλει το επώνυμο των μερών. Ο καθένας μπορεί, εφόσον συγκατατίθεται ο άλλος, να χρησιμοποιεί στις κοινωνικές του σχέσεις το επώνυμο του άλλου ή να το προσθέτει στο δικό του¹⁸.

2. Φύλο

Αποτελεί και το φύλο μέσο για τον προσδιορισμό της ταυτότητας του προ-

14. Βλ. άρθρ. 10 εδ. α΄, β΄ και γ΄ ν. 4356/2015.

15. Βλ. άρθρ. 10 εδ. δ΄ και ε΄ ν. 4356/2015.

16. Βλ. άρθρ. 24 § 4 ν. 344/1976 «Περί ληξιαρχικών πράξεων».

17. Το άρθρ. 28 ν. 3719/2008 που πρόσθεσε την § 3 στο άρθρο 1388 ΑΚ.

18. Βλ. άρθρ. 4 ν. 4356/2015.

σώπου. Το
δύο φύλων
τροποποιή
των δύο φύ

3. Ιθαγένεια

Ιθαγένεια
λιτεία.

Τα θέ

4. Ηλικία

Η συμ
άτομο έχει
ται η ικαν
άλλες ειδί
(άρθρο 13
συναίνεση

5. Υγεία

Η συμ
δυνατόν να
για αδικοπ

6. Θρησκεία

Από το
(άρθρο 13
κής συνειδί
τάξεις του Α
που εισήγα

19. Ο Κώ
θηκε και τροπ

20. Βλ. σ

21. Βλ. σ

22. Ο γάμ
ότι συμφωνούν
τελείται ο γάμο
εκκλησίας ή απο

σώπου. Το Σύνταγμα διακηρύσσει, στο άρθρο 4 § 2, την αρχή της ισότητας των δύο φύλων. Στον Αστικό μας Κώδικα έγιναν με τον ν. 1329/1983 οι αναγκαίες τροποποιήσεις για να ανταποκριθεί στη συνταγματική επιταγή της ισότητας των δύο φύλων.

3. Ιθαγένεια

Ιθαγένεια είναι ο νομικός σύνδεσμος ενός προσώπου με μία ορισμένη Πολιτεία.

Τα θέματα της ιθαγένειας ρυθμίζει ο Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας¹⁹.

4. Ηλικία

Η συμπλήρωση ορισμένης ηλικίας θεωρείται από τον νόμο κριτήριο ότι το άτομο έχει αποκτήσει μία πνευματική ωριμότητα από την οποία προσδιορίζεται η ικανότητα του προσώπου για δικαιοπραξία, για αδικοπραξία, όπως και άλλες ειδικές ικανότητες, π.χ. ικανότητα για κατάρτιση σύμβασης εργασίας (άρθρο 136 ΑΚ), ικανότητα για υιοθεσία (άρθρα 1543, 1582 ΑΚ), ικανότητα για συναίνεση σε υιοθεσία (άρθρο 1555 ΑΚ).

5. Υγεία

Η σωματική αναπηρία, όπως και η ψυχική ή διανοητική διαταραχή, είναι δυνατόν να επιδράσουν στην ικανότητα του προσώπου για δικαιοπραξία²⁰ και για αδικοπραξία²¹.

6. Θρησκεία

Από το Σύνταγμα είναι καθιερωμένη η αρχή της θρησκευτικής ελευθερίας (άρθρο 13 του Συντάγματος), που διακρίνεται στην ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης και στην ελευθερία της λατρείας. Πριν τροποποιηθούν οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα που αναφέρονται στον γάμο από τον ν. 1250/1982, που εισήγαγε τον πολιτικό γάμο²², η θρησκεία ασκούσε επιρροή σε αρκετά

19. Ο Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας, που κυρώθηκε με τον ν. 3284/2004, συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε με τον ν. 3838/2010.

20. Βλ. σχετ. παρακάτω, Γεν. Αρχές, Μέρος Τρίτο, Κεφ. Γ', II, 4.

21. Βλ. σχετ. παρακάτω, Γεν. Αρχές, Μέρος Τρίτο, Κεφ. Γ', II, 2, Β.

22. Ο γάμος είναι δυνατόν να τελεστεί είτε με σύγχρονη δήλωση των μελλονύμφων ότι συμφωνούν σε αυτό προς τον Δήμαρχο ή τον Πρόεδρο της Κοινότητας του τόπου που τελείται ο γάμος (πολιτικός γάμος), είτε με ιερολογία από ιερέα της ανατολικής ορθόδοξης εκκλησίας ή από λειτουργό άλλου δόγματος ή θρησκευάτος γνωστού στην Ελλάδα (θρη-

θέματα Οικογενειακού δικαίου. Σήμερα η επίδραση της θρησκείας είναι πολύ περιορισμένη, π.χ. προκειμένου για γάμο μεταξύ ετεροδόξων ή μεταξύ ετεροθρήσκων η ιεροτελεστία γίνεται όπως απαιτεί το δόγμα ή το θρήσκευμα καθενός από αυτούς που συνέρχονται σε γάμο, εφόσον βέβαια είναι αναγνωρισμένο στην Ελλάδα (άρθρο 1371 ΑΚ).

7. Τιμή

Τιμή είναι η κοινωνική αξία και υπόληψη που αποδίδεται σε κάθε πρόσωπο και προστατεύεται με ειδικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα (π.χ. άρθρο 57 ΑΚ που αναφέρεται στο δικαίωμα της προσωπικότητας, άρθρο 920 ΑΚ που αναφέρεται στις δυσφημιστικές διαδόσεις κ.ο.κ.).

8. Συγγένεια

Συγγένεια είναι ο δεσμός που συνδέει δύο ή περισσότερα πρόσωπα μεταξύ τους

Η συγγένεια διακρίνεται σε εξ αίματος (άρθρο 1461 ΑΚ) και εξ αγχιστείας (άρθρο 1462 ΑΚ).

Συγγένεια εξ αίματος είναι η σχέση που συνδέει δύο πρόσωπα, τα οποία είτε το ένα κατάγεται από το άλλο (π.χ. γονέας - παιδί), είτε και τα δύο κατάγονται από ένα τρίτο πρόσωπο (π.χ. αδέρφια).

Συγγένεια εξ αγχιστείας είναι η σχέση που συνδέει τους εξ αίματος συγγενείς του ενός συζύγου με τον άλλο σύζυγο (π.χ. αν οι Α και Β είναι σύζυγοι και η Β έχει γονείς και αδέρφια, εξ αγχιστείας συγγενείς του Α είναι οι γονείς και τα αδέρφια της Β). Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση του συμφώνου συμβίωσης.

Συγγένεια δημιουργείται και με την υιοθεσία. Ειδικότερα:

Με την υιοθεσία ανηλικού διακόπτεται κάθε δεσμός του ανηλικού με τη φυσική του οικογένεια και εντάσσεται πλήρως στην οικογένεια του θετού γονέα του. Εναντι του θετού γονέα και των συγγενών του ο ανήλικος έχει όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τέκνου γεννημένου σε γάμο. Το ίδιο ισχύει και για τους κατιόντες του θετού τέκνου (άρθρο 1561 ΑΚ). Σε περίπτωση υιοθεσίας ενηλικού το θετό τέκνο και οι κατιόντες του που γεννήθηκαν μετά την υιοθεσία έχουν μεν θέση κοινού τέκνου και κοινών κατιόντων του υιοθετούντος και ενδεχομένως του συζύγου του (άρθρο 1584 εδ. α' ΑΚ), αλλά δεν παράγεται σχέση συγγένειας μεταξύ του θετού τέκνου και των συγγενών εκείνου που υιοθέτησε και αντίστροφα (άρθρο 1585 ΑΚ). Στην περίπτωση όμως υιοθεσίας

σκευτικός γάμος). Σχετ. βλ. άρθρ. 1367 ΑΚ.

ενηλίκου ο δεσμός του θετού τέκνου με τον άλλο φυσικό του γονέα και τους συγγενείς του διατηρείται (άρθρο 1584 εδ. β' ΑΚ).

9. Κατοικία

A. Έννοια και σημασία της κατοικίας

Κατοικία είναι ο τόπος στον οποίο ένα πρόσωπο εγκαταστάθηκε με την πρόθεση να τον κάνει μόνιμο κέντρο των βιοτικών του σχέσεων (άρθρο 51 εδ. α' ΑΚ).

Η κατοικία έχει σημασία σε πολλά θέματα Αστικού δικαίου· π.χ. από την κατοικία καθορίζεται ο τόπος εκπλήρωσης της παροχής (άρθρα 320-321 ΑΚ).

Παράδειγμα: Αν ο Α πρέπει να αποδώσει στον Β 1.000 € που του οφείλει από δάνειο και δεν έχουν συμφωνήσει που θα καταβληθεί η οφειλή, σύμφωνα με τον νόμο ο Α (οφειλέτης) πρέπει να καταβάλει τα χρήματα στον τόπο κατοικίας του Β (δανειστή).

Η κατοικία έχει σημασία και σε θέματα Πολιτικής Δικονομίας, γιατί π.χ. από την κατοικία του εναγομένου προσδιορίζεται το αρμόδιο κατά τόπο δικαστήριο για εκδίκαση των αγωγών που στρέφονται κατ' αυτού (άρθρο 22 ΚΠολΔ).

Παράδειγμα: Αν ο Α, κάτοικος Αθηνών, δεν καταβάλει τα 25.000 € που οφείλει στον Β, κάτοικο Λαμίας, ο Β (ενάγων) θα εγείρει κατά του Α (εναγομένου) αγωγή ενώπιον του Πρωτοδικείου Αθηνών, γιατί αρμόδιο είναι το δικαστήριο, στην περιφέρειά του οποίου έχει την κατοικία του ο εναγόμενος.

B. Διακρίσεις

Η κατοικία διακρίνεται σε εκούσια και νόμιμη ή αναγκαία.

α. Εκούσια κατοικία

Εκούσια κατοικία είναι εκείνη που έχει επιλεγεί ελεύθερα από ένα πρόσωπο. Απαραίτητα στοιχεία για να αποκτήσει ένα πρόσωπο εκούσια κατοικία είναι τα εξής:

αα. Πραγματική εγκατάσταση του προσώπου σε ορισμένο τόπο.

ββ. Πρόθεση του προσώπου να κάνει τον τόπο αυτόν μόνιμο κέντρο των βιοτικών του σχέσεων.

β. Αναγκαία ή νόμιμη κατοικία

Αναγκαία ή νόμιμη κατοικία είναι εκείνη που προσδιορίζεται από τον

νόμο. Τέτοια κατοικία έχουν:

αα. Οι διορισμένοι σε ισόβια δημόσια υπηρεσία, τον τόπο όπου υπηρετούν (άρθρο 54 ΑΚ).

ββ. Οι ανήλικοι, που τελούν υπό γονική μέριμνα, την κατοικία των γονέων τους ή του γονέα που ασκεί μόνος του τη γονική μέριμνα (άρθρο 56 § 1 ΑΚ).

γγ. Οι ανήλικοι, που τελούν υπό επιτροπεία, την κατοικία του επιτρόπου τους (άρθρο 56 § 2 ΑΚ).

δδ. Εκείνοι που τελούν υπό πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση²³, την κατοικία του δικαστικού συμπαραστάτη τους (άρθρο 56 § 2 ΑΚ).

Γ. Ειδική κατοικία

Κάθε άνθρωπος μπορεί να έχει μόνο μία κατοικία. Εξαιρετικά, για τις υποθέσεις που αναφέρονται στην άσκηση του επαγγέλματός του, λογίζεται ως ειδική κατοικία του προσώπου ο τόπος που ασκεί το επάγγελμα του (άρθρο 51 εδ. γ' ΑΚ).

Παράδειγμα: Ο έμπορος Α, που έχει καταστήματα στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Πάτρα, μένει μόνιμα με την οικογένειά του στην Αθήνα. Στην Αθήνα είναι η κατοικία του Α, ενώ στη Θεσσαλονίκη και στην Πάτρα έχει ειδική κατοικία.

Δ. Διαφορά κατοικίας από διαμονή

Η κατοικία διαφέρει από τη διαμονή, γιατί διαμονή είναι ο τόπος, όπου το άτομο βρίσκεται προσωρινά χωρίς την πρόθεση της μόνιμης εγκατάστασης σε αυτόν.

Παράδειγμα: Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού ο Α, κάτοικος Αθηνών, πηγαίνει 20 ημέρες διακοπές στην Ύδρα. Η Ύδρα αποτελεί τον τόπο διαμονής του κατά τις 20 αυτές ημέρες.

III. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

1. Προστασία της προσωπικότητας

Α. Έννοια δικαιώματος στην προσωπικότητα

Το δίκαιο αναγνωρίζει και προστατεύει το δικαίωμα στην προσωπικότητα κάθε ανθρώπου. Δικαίωμα στην προσωπικότητα σημαίνει το δικαίωμα στα αγαθά εκείνα που είναι απαραίτητα για την ύπαρξη του ανθρώπου, όπως η ζωή, η υγεία, η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, η τιμή, η απόρρητη περιοχή της προσωπικότητας.

23. Βλ. σχετ. παρακάτω, Γεν. Αρχές, Μέρος Τρίτο, Κεφ. Γ', II, 3.